

УДК 342.9

В. О. Шаповал

*здобувач кафедри адміністративного; фінансового та банківського права
Навчально-наукового інституту права імені князя Володимира Великого
ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом»*

ШЛЯХИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ МІСЦЕВОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ

Актуальність теми. Сучасний механізм місцевого оподаткування в Україні забезпечує фінансовими ресурсами потреби та покриває необхідні витрати органів місцевого самоврядування, а також служить інструментом місцевої соціально-економічної політики, спрямованої на стимулювання розвитку окремих територіальних громад. Дослідження сучасних тенденцій розвитку місцевої системи оподаткування та пошук перспективних напрямів посилення фіскального значення місцевих податків і зборів набуває особливої актуальності в умовах запровадження в Україні європейської моделі податкової системи. Важливими залишаються окремі питання проведення відповідних розрахунків сучасного стану витрат територіальних громад згідно потреб регіонів, перспектив запровадження нових місцевих податків та зборів в Україні, втілення механізму їх справляння, реалізація та адаптація оновленої системи місцевого оподаткування.

Виклад основного матеріалу. Розвиток правовідносин у сфері місцевого оподаткування характеризуються різкою динамічністю: затверджені законодавством суттєві зміни щодо окремих видів місцевих податків та зборів, активно реалізується загальна концепція розвитку сучасної податкової системи, направлена на зниження податкового навантаження і забезпечення раціональної та справедливої системи оподаткування. Незавершеність побудови дієвого механізму місцевого оподаткування в Україні та його функціонування в умовах податкової децентралізації та як наслідок невирішеність фінансових проблем місцевого самоврядування, обумовлюють об'єктивну необхідність подальшого вивчення останніх законодавчих змін системи місцевого оподаткування та дослідження їх впливу на посилення фінансової самодостатності місцевого самоврядування.

Запорукою створення стабільної системи місцевого оподаткування, яка сприятиме ефективній реалізації регіональної соціально-економічної політики та забезпечить фінансову стійкість областей України є оптимізація системи місцевого оподаткування до потреб відповідних регіонів. Оптимізація системи місцевого оподаткування є необхідною для стимулювання податкової активності, підвищення демократизації податкових відносин та прискорення економічного зростання країни [1, с. 96].

Дослідження сучасних тенденцій розвитку системи місцевого оподаткування в Україні та аналіз

змісту останніх законодавчих змін, дають можливість виокремити основні нормативні акти, які послужили підґрунтям для удосконалення системи місцевих податків та зборів, а саме Закон України від 28 грудня 2014 року № 71-VIII «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи» [2], Закон України від 28 грудня 2014 року № 76-VIII «Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів України» [3], Закон України від 24 грудня 2015 року № 909-VIII «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2016 році» [4], Проект Закону України від 16 грудня 2016 року № 5551 «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо плати за землю» [5], якими велися лише точкові зміни положень податкового законодавства, що переважно стосуються багатьох аспектів місцевої системи оподаткування.

До місцевих податків, згідно з Податковим кодексом України, станом на 2010-2015 роки, належали – податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, – єдиний податок; а до місцевих зборів належали: – збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності, – збір за місця для паркування транспортних засобів, – туристичний збір [6].

До місцевих податків, згідно Податковим кодексом України, станом на 2016 рік, належать: – єдиний податок, – податок на майно, який охоплює податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, плату за землю та транспортний податок, а до місцевих зборів належать: – збір за місця для паркування транспортних засобів, – туристичний збір [6].

Варто торкнутися останніх змін податкового законодавства щодо оптимізації місцевих податків та зборів в Україні, а саме найпопулярнішого місцевого податку з фізичних осіб підприємців платників єдиного податку (див. таб. 1).

I та II групи єдиного податку лишилися без змін. Для платників III групи зменшено річний обсяг доходу з 20 млн. грн. до 5 млн. грн. Також для платників III групи збільшено ставку податку з 2% до 3% (для платників ПДВ) та з 4% до 5% (для неплатників ПДВ). Ставки єдиного податку для IV групи платників (сільгоспідприємств) під-

вищено в 1,8 рази. Як і раніше, реєстратори розрахункових операцій не застосовуються платниками єдиного податку I групи та платниками II і III груп (фізичні особи-підприємці) незалежно від обраного виду діяльності, обсяг доходу яких протягом календарного року не перевищує 1 млн. грн.

Збільшено максимальну ставку податку на нерухоме майно відмінне від земельної ділянки до 3% (раніше було 2%) від м.з.п за 1 кв. м. нерухомості. Як і раніше, конкретний розмір податку встановлюють місцеві ради. Пільги, що надаються платнику на житлову нерухомість, залишаються на попередньому рівні: – 60 кв. м. для квартир, незалежно від їх кількості; – 120 кв. м. для будинків, незалежно від їх кількості; – 180 кв. м., якщо особа володіє декількома різними типами житлової нерухомості (наприклад квартира та будинок). Місцеві ради позбавили права встановлювати пільгові розміри для нерухомості в більшому розмірі, ніж це передбачено ПК України. Для власників квартир понад 300 кв. м. та будинків понад 500 кв. м. встановлено додатковий платіж у розмірі 25 тис. грн. за кожен такий об'єкт (його частку).

Аналіз проведеного нами дослідження показав, що місцеві податки та збори в Україні суттєво не впливають на формування доходної бази місцевих бюджетів навіть із врахуванням останніх законодавчих змін, крім єдиного податку. Існування місцевих податків і зборів відповідає, в першу чергу, інтересам територіальних громад, від імені яких діють органи місцевого самоврядування, оскільки такі платежі є виключно їх фінансовою базою. Таким чином, метою введення місцевих податків і зборів є забезпечення місцевих органів влади коштами, необхідними для здійснення їх завдань і функцій, що перебувають у їх самостійному розпорядженні та концентруються у відповідних бюджетах.

Суттєвими недоліками сучасної оновленої системи місцевого оподаткування, зокрема, є незначна фіскальна та регулююча роль місцевих податків та зборів, обмежене коло повноважень органів місцевого самоврядування у сфері встановлення місцевих податків і зборів, незацікавленість місцевих органів влади у додатковому залученні коштів від справляння місцевих податків та зборів,

Таблиця 1

Групи платників та ставки єдиного податку станом на 1 січня 2017 року

Платники податку	Групи	Критерії спрощенців	Особливості діяльності	Основна ставка податку	Додаткова ставка податку
ФОП	1 група	– працюють без найманих осіб; – річний обсяг доходу не повинен перевищувати 300 000 грн.	Здійснюють виключно роздрібний продаж товарів з торговельних місць на ринках та/або провадять господарську діяльність з надання побутових послуг населенню	До 10% мін. зарплати у розрахунку на календарний місяць максимальна сума до 01.12.15 121,80 грн.	Ст. 293.4 ПКУ 15% від: 1) суми перевищення граничного обсягу доходу, який дає право застосовувати спрощену систему;
ФОП	2 група	– кількість найманих працівників не більше 10 осіб ; – річний обсяг доходу не повинен перевищувати 1 000 000 грн.	Здійснюють господарську діяльність з надання послуг (побутових у тому числі) платникам єдиного податку населенню виробництво та/або продаж товарів , діяльність у сфері ресторанного господарства	До 20% мін. зарплати у розрахунку на календарний місяць	2) доходу, отриманого від провадження діяльності, не зазначеної у свідоцтві платника єдиного податку, віднесеного до 1 або 2 групи;
ФОП+ ЮО	3 група	– кількість найманих працівників без обмежень ; – обсяг доходу не повинен перевищувати 5 000 000 грн.	Здійснюють будь-які види діяльності, крім тих, які заборонені платникам єдиного податку	– 3% від доходу для платників ПДВ; – 5% від доходу для неплатників ПДВ	3) доходу, отриманого при застосуванні іншого способу розрахунків ніж грошовий;
ФОП+ ЮО	4 група	– сільськогосподарські товаровиробники, у яких частка сільськогосподарського товарного виробництва за попередній податковий період дорівнює або перевищує 75%		– для ріллі, сіножатей і пасовищ – 0,45% , для гірських зон і поліських територій – 0,27% – для багаторічних насаджень – 0,27% , для гірських зон і поліських територій – 0,09% – для земель водного фонду – 1,35%	4) доходу, отриманого від здійснення видів діяльності, які не дають права застосовувати спрощену систему оподаткування

а також недосконалий механізм справляння місцевих податків і зборів.

Таким чином, в значній мірі неефективність системи місцевого оподаткування в Україні спричинена недосконалою системою адміністрування цих податків. Саме внаслідок цієї проблеми, навіть, при закріпленні достатнього кола платників податків і раціональної ставки податку, місцеві бюджети недоотримають значні кошти. Пошук шляхів збільшення обсягу місцевих податків повинен йти, на нашу думку, наприклад, у такому напрямку, податок з доходів фізичних осіб або екологічний податок визначити як місцевий податок, які б забезпечили адміністративні витрати регіонів, та при достатньому обсязі надходжень зацікавили б місцеву владу в ефективному податковому контролі, що надасть можливість в цілому створити надійне джерело дохідної частини місцевих бюджетів. А щодо збільшення місцевих зборів, то доцільно запровадити та визначити механізм справляння гастрольного збору, який створить можливість забезпечити належні умови гастрольної діяльності, передбачити збір із власників собак, який забезпечить покриття витрат на озеленення та покращення прибудинкових територій та відпочинкових майданчиків, запровадити рекламний та ринковий збори, котрі також суттєво збільшать надходження до місцевих бюджетів певних регіонів та покриють необхідні витрати територіальної громади.

Література

1. Хатнюк Н. С. Окремі аспекти оптимізації системи місцевого оподаткування в Україні // Право, суспільство і держава: форми взаємодії: матеріали Міжнародної юридичної науково-практичної конференції (м. Київ, 13–14 січня 2017 р.). Київ: Центр правових наукових досліджень, 2017. С. 96–98.
2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи: Закон України від 28 грудня 2014 року № 71-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 7-8, № 9. – Ст. 55.
3. Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів України: Закон України від 28 грудня 2014 року № 76-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 6. – Ст. 40.
4. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2016 році: Закон України від 24 грудня 2015 року № 909-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 5. – Ст. 47.
5. Проект Закону України від 16 грудня 2016 року № 5551 «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо плати за землю» // [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=60745
6. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 13-14, № 15-16, № 17. – Ст. 112.

Анотація

Шаповал В. О. Шляхи та перспективи удосконалення правового врегулювання місцевого оподаткування в Україні. – Стаття.

Стаття присвячена дослідженню сутності інституту місцевих податків і зборів в Україні з метою визначення можливих шляхів та перспектив удосконалення правового врегулювання місцевого оподаткування в Україні. Досліджено сучасні тенденції розвитку місцевої системи оподаткування та проведено пошук перспективних напрямів посилення фінансового значення місцевих податків і зборів в Україні. Проаналізовано сучасні тенденції розвитку системи місцевого оподаткування в Україні та проведено аналіз змісту останніх законодавчих змін, які стали підґрунтям для удосконалення системи місцевих податків та зборів.

Ключові слова: місцеве оподаткування, місцеві податки і збори, місцеві бюджети, територіальні громади, податок на майно, єдиний податок, податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, плата за землю, транспортний податок, гастрольний збір, туристичний збір, рекламний збір, ринковий збір.

Аннотация

Шаповал В. А. Пути и перспективы совершенствования правового регулирования местного налогообложения в Украине. – Статья.

Статья посвящена исследованию сущности института местных налогов и сборов в Украине с целью определения возможных путей и перспектив совершенствования правового регулирования местного налогообложения в Украине. Исследованы современные тенденции развития местной системы налогообложения и проведен поиск перспективных направлений усиления фискального значения местных налогов и сборов в Украине. Проанализированы современные тенденции развития системы местного налогообложения в Украине и проведен анализ содержания последних законодательных изменений, которые стали основой для совершенствования системы местных налогов и сборов.

Ключевые слова: местное налогообложение, местные налоги и сборы, местные бюджеты, территориальные общины, налог на имущество, единый налог, налог на недвижимое имущество, отличное от земельного участка, плата за землю, транспортный налог, гастрольный сбор, туристический сбор, рекламный сбор, рыночный сбор.

Summary

Shapoval V. O. Ways and prospects of improving the legal regulation of local taxation in Ukraine. – Article.

The article is devoted to the study of the essence of the institute of local taxes and fees in Ukraine in order to determine possible ways and prospects of improving the legal regulation of local taxation in Ukraine. Modern trends in the development of the local tax system have been studied and a search for promising directions for strengthening the fiscal importance of local taxes and fees in Ukraine has been made. Current trends of local taxation system development in Ukraine and the content of recent legislative changes have been analysed, which have become the basis for improving the system of local taxes and fees.

Key words: local taxation, local taxes and fees, local budgets, territorial communities, property tax, single tax, property tax (excluding land property), land tax, transport tax, tour charges, tourist charges, advertising charges, market charges.